

них історичних знань, котрі ґрунтувалися не лише на запам'ятовуванні, а й на осмисленні та самостійному використанні раніше засвоєної інформації.

Розкрито вияви зовнішньої диференціації (виокремлення в 40 – 80-х рр. ХХ ст. в шкільних програмах з музичного виховання таких форм музично-виховної роботи, як класна (урок, що органічно поєднував три компоненти: хоровий спів, нотну грамоту і слухання музики та включав різні види музичної діяльності учнів: спів, музично-ритмічні рухи) і позакласна робота (гра на дитячих музичних інструментах; слухання музики; музична грамота).

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В «ШКОЛАХ УКРАЇНИ» (1960 – 1970-ТІ РОКИ)

Н. П. Дічек, д. пед. н.

У ході дослідження з'ясовано, що під впливом реформ у суспільно-економічному житті СРСР у другій половині 50-х років ХХ ст. в радянській Україні набуло актуальності питання диференціації шкільної освіти як перспективного шляху підвищення ефективності навчального процесу з метою створення максимально сприятливих умов для підготовки учнів до майбутньої професії, що водночас актуалізувало й проведення психолого-педагогічних досліджень у галузі педагогічної психології. Починаючи з 1956 р., в українській педагогічній психології поступово розпочалися цілеспрямовані дослідження різних аспектів індивідуалізації шкільної освіти – і як вимоги часу, вмотивованої необхідністю підвищення якості навчально-виховного процесу, що відбилося на тематиці досліджень українських педагогів і психологів, і як дієвого складника явища диференціації в шкільній галузі. Разом з тим психолого-педагогічні розвідки йшли у фарватері загальнорадянської ідеологічної парадигми, поволи повертаючись до поновлення досліджень у галузі психології особистості (середина 1960-х рр.).

Схарактеризовано внесок українських педагогів і психологів (1960-ті – 1970-ті рр.) у дослідження питань, пов'язаних з такими аспектами індивідуалізації навчання і виховання, як здібності й обдарованість дітей у контексті їхньої профорієнтації (Г. Костюк, З. Нечипорук, О. Яцишин), психологія писемного й усного мовлення (І. Синиця), пізнавальні інтереси школярів (О. Киричук; М. Алексеева), «нервова обдарованість» (М. Малков), особливості (індивідуальні відмінності) динаміки розумового розвитку (О. Скрипченко; В. Сіллер), уяви (Л. Балацька) учнів початкових класів, запам'ятовування школярами навчального матеріалу й особливості різних видів пам'яті (П. Зінченко; П. Невельський; Л. Куценко), індивідуально-психологічні вияви й індивідуалізація навчального процесу (Б. Богуславська). *Встановлено*, що у розглядуваний період в Україні психолого-педагогічні дослідження, з одного боку, становили значну частину від усіх виконаних психологічних досліджень, а з іншого – через їх недостатнє поширення

(мала кількість опублікованих праць, їх невеликі накладі) в освітянському середовищі вони не активно впливали на зміни у роботі шкіл, а отже й на науково обгрунтоване забезпечення індивідуалізації навчально-виховного процесу. Водночас здобуті українськими науковцями важливі результати (часткові і загальні) створювали базу для подальшого вільного від моно-методології в науці розвитку знання про особистість дитини-школяра, її навчання і виховання.

З'ясовано, що у досліджуваний період розпочалися нові для досліджень радянської психології особистості соціо-психолого-педагогічні студії з визначення взаємовідносин у дитячому колективі (О. Киричук), пізнавальних інтересів школярів (Л. Котлярова), а до методологічного інструментарію активно вводилися нові методи досліджень (соціометрія, масові анкетування).

Розкрито психолого-педагогічні основи, на які спирався В. О. Сухомлинський, створюючи розвивально-виховні методики для «важких» учнів (врахування психофізіологічних закономірностей розвитку пам'яті, зв'язок когнітивного, морального і емоційного компонентів процесу навчання, співчуття як педагогічний принцип). *Проаналізовано* його погляди на шляхи запобігання неуспішності школярів (вивчення та врахування індивідуальних особливостей, персоніфікована організація пізнавального процесу, педагогічний такт і делікатність), на важливість забезпечення в діяльності всього шкільного педагогічного колективу гуманістично-толерантної спрямованості. Висвітлено характерні риси педагогічної толерантності видатного педагога як однієї з ключових рис розробленої ним педагогічної етики, як підґрунтя ефективного здійснення індивідуалізованого підходу до «важких» учнів.

Обгрунтовано твердження про те, що в результаті багаторічних психолого-педагогічних спостережень за старшими дошкільнятами та учнями молодших класів, а також внаслідок планомірно проведених спеціальних розвивальних занять з «важкими» дітьми, В. Сухомлинський відкрив важливу психолого-педагогічну закономірність становлення і розвитку мислення дитини. А саме: на тлі пережитої позитивної емоції (подив, захоплення, радість маленького відкриття), що повторюється багаторазово і систематично, у дітей з недорозвиненням розумових здібностей, зі зниженою пам'яттю відбувається її покращення та розвиток.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТОСОВНО ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 50-Х – ПЕРША ПОЛОВИНА 80-Х РОКІВ ХХ СТ.)

Л. Д. Березівська, д. пед. н.

У ході дослідження *аргументовано*, що в радянській Україні у другій половині 50-х років ХХ ст. – 1964 р. у період «відлиги», певної демократизації суспільства, науково-технічної революції та перебудови економічної